

OD REDAKCJI

Prezentowany czytelniczkom i czytelnikom zeszyt „Przeglądu Socjologicznego” stanowi efekt dyskusji prowadzonych w gronie osób związanych i sympatyzujących z Sekcją Badań Komunikacji Społecznej PTS, pod hasłem *Społeczeństwo jest niemile (i elity też) – krytyka społeczna w debacie publicznej w Polsce*. Hasło to nawiązywało do tytułu wydanego kilka lat temu albumu muzycznego Mister D. (pod tym pseudonimem kryła się pisarka Dorota Masłowska). Artystka punktowała w swoich piosenkach kulturowe i klasowe różnicowanie we współczesnej Polsce, inscenizując oddanie głosu klasie ludowej, ale jednocześnie zachowując do niej ironiczny dystans.

Punktem wyjścia dla naszych dyskusji była wielowątkowość i wielogłosowość krytyki społecznej, zwłaszcza tej obecnej w mediach. Przybiera ona często formę polaryzującej oceny społeczeństwa, diagnozowanego jako podzielone, pęknięte, przepełnione agresją, *nadal* lub *jeszcze* niespełniające standardów, za którymi opowiadają się uczestnicy debaty publicznej. Stawianie ostrych, a zarazem wartościujących diagnoz dotyczących kondycji społeczeństwa można zaobserwować zarówno w wypowiedziach elit symbolicznych, które tradycyjnie (z racji pełnionej funkcji publicznej lub profesji) dominują w dyskursie publicznym, jak i w dyskusjach toczonych na forach internetowych. Badacze i badaczki, którzy odpowiedzieli na zaproszenie Sekcji, podjęli się zadania przeanalizowania owych głosów krytycznych, biorąc pod uwagę zarówno to, co w nich obecne, głośno wypowiedane, jak i to, co zostaje przemilczane.

Rezultatem naszych prac jest sześć artykułów. Pierwsze trzy dotyczą instrumentalizacji aksjologicznych ram publicznego komunikowania w Polsce, w tym odniesień do kategorii prawdy i fałszu, zarówno na poziomie konstruowania areny sporu, jak i poszczególnych interakcji. Kolejne dwa podejmują kluczową dla problemu krytyki społecznej kwestię konstruowania hierarchii i różnicy klasowej oraz wyprowadzania z nich generalizujących sądów o tożsamościach zbiorowych aktorów społecznych. Ostatni artykuł dotyczy pokoleniowego wymiaru stawiania diagnoz społecznych i skupia się na mediach społecznościowych.

Zeszyt otwiera tekst Barbary Markowskiej-Marczak przedstawiający autorskie ujęcie ramy konceptualnej pojęcia „populizmu historycznego”. Autorka dzięki połączeniu wątków tradycji psychoanalitycznej i krytycznej wskazuje na to, jak wytwarzane w obszarze polityki historycznej obrazy przeszłości służą budowaniu narracji mobilizujących zbiorowe afekty. Takie narracje, choć mogą

być narzędziem oporu wobec kapitalizmu, są zarazem nieodrodnym dzieckiem jednej z jego form, kapitalizmu afektywnego. W drugim artykule problematykę narastającej polaryzacji w dyskursie na przykładzie debat publicznych nad ważkimi społecznie kwestiami podnosi Monika Strupiechowska. Porównując ze sobą aktualne polskie spory o prawodawstwo aborcyjne oraz wokół ścigania i karania pedofilii wśród księży katolickich, Autorka analizuje przemianę dyskursu elit symbolicznych, jego rosnącą radykalizację i rywalizację elit starego typu z nowymi grupami autorów przekazów publicznych. W kolejnym artykule Jerzy Stachowiak podejmuje zagadnienie myślenia spiskowego, polemicznie wobec wiodącej w tym polu perspektywy psychologicznej. „Usocjologicznia” tę problematykę dzięki zastosowaniu analizy dyskursu i własnego pojęcia „wypowiedzi prawdziwościowej”. Na przykładzie omówienia fragmentu audycji radiowej pokazuje, jak termin „myślenie spiskowe” może pracować jako kategoria dyskursowa w kontekście zaświadczenia o realności zjawisk pozadyskursowych.

Następne dwa teksty, Krzysztofa Świrka oraz Anny Radiukiewicz i Kacpra Leśniewicza, stawiają problem (nie)obecności w dyskursie publicznym obrazów struktury klasowej współczesnej Polski. Krzysztof Świrak przygląda się dyskusji nad efemerycznym pojęciem klasy średniej, wskazując na istotną rolę przemilczeń na temat całościowej struktury klasowej. Argumentuje, że definiowanie w dyskursie publicznym klasy średniej jako awangardy gospodarczej i politycznej kraju jest manifestacją władzy symbolicznej i mobilizacją afektów wobec wszystkich klas społecznych, również tych przemilczanych w debacie publicznej. Anna Radiukiewicz i Kacper Leśniewicz badają przekazy medialne dotyczące społeczeństwa obywatelskiego w kontekście nieobecności w dyskursie publicznym i jego analizach odniesień do klasowej złożoności potransformacyjnej Polski. Analiza dyskursu prasowego z lat 1989–2019 prowadzi do refleksji nad odtwarzaniem różnic klasowych przez elity symboliczne i krytyki wartościującego charakteru pojęcia społeczeństwa obywatelskiego.

Namysł nad krytyką społeczną na internetowej arenie debaty publicznej proponuje artykuł Agnieszki Kampki. Autorka, analizując za pomocą podejścia multimodalnej analizy dyskursu vlog popularnego youtubera Dominika Bosa, ukazuje potencjał mediów społecznościowych i gatunku *commentary* do wytwarzania nośnych wśród młodej publiczności, krytycznych reprezentacji różnych pokoleń, a także elit politycznych.

W dziale recenzji Marek Czyżewski omawia książkę *Discursive constructions of the suicidal process* autorstwa Dariusza Galasińskiego i Justyny Ziółkowskiej.